

Inhoud

Voorwoord	3
Inleiding	4
Waar staan we? De Achterhoek in beeld	5
Wat komt er op ons af? Trends en beleid	8
Waar willen we naar toe? Scenariokeuze	12
Hoe komen we daar? Actieprogramma	22

Voorwoord

Bergen verzetten! Dat is de opdracht die de gemeenten en het bedrijfsleven in de Achterhoek zichzelf hebben opgelegd als het gaat om het versterken van de economie in de Achterhoek. Er kunnen alleen bergen verzet worden als we vasthouden aan de constructieve manier van samenwerking die de afgelopen jaren tussen de overheid, het bedrijfsleven en de intermediairs is ontstaan.

In deze visie zetten we in op het benutten van onze sterkste punten in de Achterhoek; een buitengewoon aantrekkelijk cultuurlandschap, een aanpakmentaliteit, gericht op samenwerking in plaats van concurrentie, de sociale betrokkenheid van de mensen en een flexibele arbeidsmarkt.

Er is ruim voldoende creativiteit in de Achterhoek om de zo noodzakelijke innovatie de komende jaren vorm te geven, alleen de neiging van de Achterhoeker om “de handen uit de mouwen” te steken speelt ons parten als het op profilering en promotie aankomt. Wie in de wereld kent de Achterhoek? Door van promotie een apart speerpunt te maken in deze visie willen we hierin verandering brengen. Verder vormt het voorzieningen-niveau een punt van aandacht om ook op de langere termijn inwoners aan de Achterhoek te blijven binden. Vandaar ook aandacht voor cultuur in deze visie.

Net zoals in de vorige economische visie doen wij een beroep op u. We kunnen alleen als team op expeditie. Dit is geen mooie nota die in een archiefkast thuishoort, wel in onze handbagage. De ambitie van deze visie dient door velen uitgedragen te worden, dit kan alleen als u aanhaakt en meedoet om van deze expeditie een succes te maken

Deze visie is gekoppeld aan een concreet actieprogramma. Alle partijen nemen verantwoordelijkheid op zich voor een of meerdere projecten uit het actieprogramma. De voorliggende nota is een verkorte versie van het volledige rapport. Deze nota is bedoeld om u globaal te informeren, te enthousiasmeren en vooral aan doordenken en aan het werk te zetten. Voor meer gedetailleerde informatie kunt u het volledige rapport aanvragen bij de Regio Achterhoek, afdeling beleid.



*Ben Uffink
bestuurder Regio Achterhoek
portefeuillehouder economische zaken*

Inleiding

In 2003 is door verschillende organisaties in de Achterhoek een breed gedragen Regionaal Economische Structuurvisie vastgesteld: RES I. Ter ondersteuning van deze visie is een actieprogramma opgesteld dat bestond uit 27 projecten. In 2005 werd duidelijk dat dit programma minder effect begon te sorteren. De projecten zijn intussen opgestart, uitgevoerd of gestaakt.

Voor de betrokken partijen is dit aanleiding geweest om RES II op te stellen: een geactualiseerde uitgave van de versie uit 2003. Net zoals de eerste editie heeft ook RES II het versterken van de regionale economie als doelstelling. Dit moet bereikt worden door optimale randvoorwaarden te scheppen en (bij) te sturen waar mogelijk.

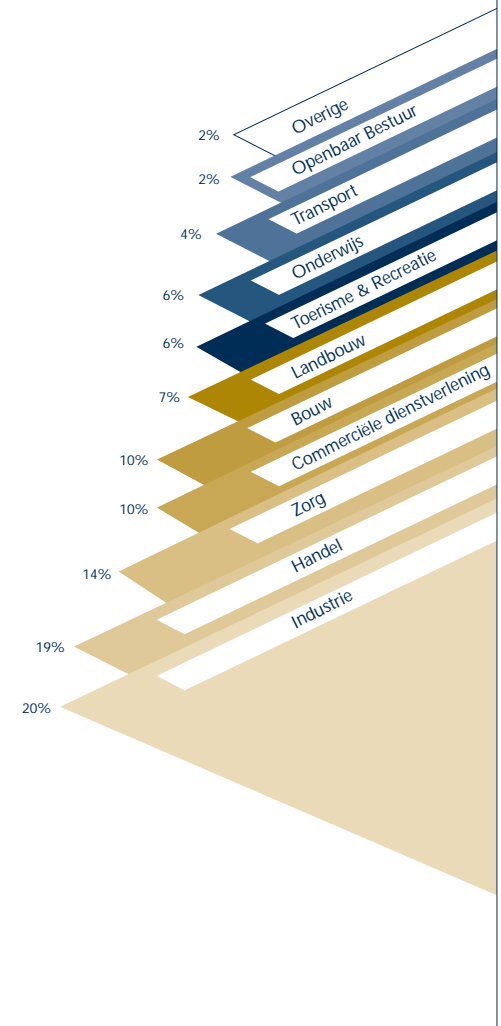
RES II is opgesteld door de Regio Achterhoek, in nauwe samenwerking met de Kamer van Koophandel voor Centraal Gelderland en VNO-NCW Achterhoek. De koers in deze visie dient tevens als input voor andere lokale, provinciale, nationale of Europese (beleids)plannen die aan de Achterhoek raken.

Waar staan we?

DE ACHTERHOEK IN BEELD



Anno 2005 ziet de sectorverdeling van de werkgelegenheid in de Achterhoek er als volgt uit:



Om RES II in het juiste perspectief te kunnen plaatsen, kijken we eerst met u terug op RES I. Wat waren de doelstellingen? En welke resultaten zijn er behaald?

Bij het opstellen van RES I is een duidelijke keuze gemaakt om in te zetten op de vier speerpunten industrie, bouw, toerisme & recreatie en zorg. Samen vertegenwoordigen zij 46% van de totale werkgelegenheid in de Achterhoek. Een analyse heeft bovendien uitgewezen dat deze sectoren een aanjaagfunctie voor andere sectoren hebben.

RES I kende twee ambities, namelijk:

1. Het behoud van werkgelegenheid voor de sectoren industrie en bouw en
2. Een groei van werkgelegenheid voor de sectoren toerisme & recreatie en de zorg.

Per sector zijn deze ambities vertaald naar in totaal 27 projecten.

Resultaten

Van de 27 projecten (+ 3 subprojecten) die op de agenda stonden voor de periode 2003 - 2006 zijn er inmiddels 9 succesvol afgerond. Daarnaast zijn er 9 in uitvoering en werden er 12 niet uitgevoerd. Van de afgeronde projecten zijn er inmiddels 5 een structurele activiteit geworden.

De meeste nog lopende projecten zijn nu al een succes. We denken bijvoorbeeld aan de Techniekdagen (met meer dan 20.000 bezoekers) en het project ICT-infrastructuur, waarbinnen inmiddels 10 veelomvattende projecten zijn opgezet. RES II zou moeten kijken hoe we dit soort succesvolle activiteiten structureel kunnen inbedden.

Projecten die niet werden gerealiseerd, struikelden vaak omdat er vanuit de sector of een marktpartij geen behoefte aan was. Het kwam ook voor dat er te weinig financiële middelen waren om een project uit te voeren. Andere oorzaken waren politieke gevoeligheid (1 keer) en te vage formuleringen (2 keer).

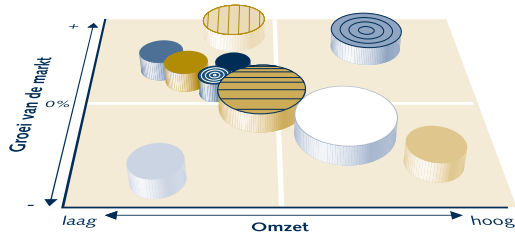
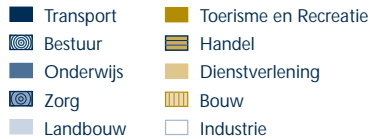
Aanbevelingen voor RES II

- Bij het formuleren van een project moet geanalyseerd worden of het project levensvatbaar is. Betrek hier ook de betreffende marktpartij bij.
- De projecttrekker dient zich daadwerkelijk te committeren aan een project, zodat dit ook echt van de grond komt.
- De projecten moeten SMART geformuleerd worden, zodat de start en de monitoring van een project eenduidig zijn.
- Projectformuleringen waarbij men afhankelijk is van anderen (bijvoorbeeld marktpartijen) moeten realistisch zijn: geen "wishful thinking".

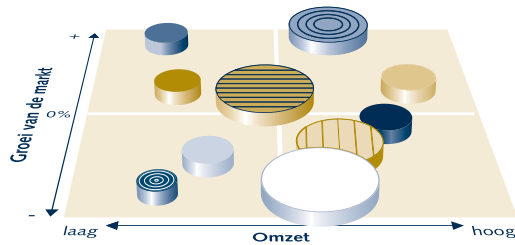
Wat werkgelegenheid betreft is gebleken dat kwantitatieve ambities moeilijk te sturen zijn door de deelnemers in RES. Het is raadzamer om in te zetten op kwalitatieve ambities.

Hoe staat de Achterhoek er op dit moment voor? Wat zijn de sociaal-economische ontwikkelingen? Als indicator hiervoor zijn we uitgegaan van de werkgelegenheidscijfers over de periode 2001 - 2005.

De werkgelegenheid is immers van grote economische en sociale invloed.



Starmatrix Economie van de Achterhoek, CBS 1998-2002 (RES I)



Starmatrix Economie van de Achterhoek, 2002-2005

Landbouw

Hier is sprake van een duidelijke daling van werkgelegenheid, vooral onder de traditionele agrariërs. In 2005 is er toch weer een licht herstel opgetreden. Innovatief ondernemerschap blijft noodzaak.

Industrie

Met de metaalelectro als grootste werkgever neemt het aantal banen in de industrie continu af. Belangrijk aandachtspunt is een betere afstemming tussen de vraag naar en het aanbod van technisch personeel. Jongeren moeten gestimuleerd worden om technische opleidingen te volgen.

Bouwnijverheid

Ook hier: een constante terugloop van banen, vooral in de traditionele bouw. Dit betekent niet dat de bouwbedrijven het slecht doen: ze kunnen nog altijd niet genoeg gekwalificeerde medewerkers vinden. Er moet een betere match komen tussen vraag en aanbod.

Toerisme & recreatie

Sinds 2001 is het aantal banen in deze sector gegroeid, maar de laatste 2 jaar stagneert die groei. Vooral de horeca levert werkgelegenheid in. In de cultuur, sport en recreatie is er wel sprake van toename.

Handel

De voorzichtige banengroei van 2002 en 2003 is inmiddels weer afgenomen. Dat komt waarschijnlijk doordat de handel een volgend karakter heeft en sterk afhankelijk is van de economische groei en bloei. Deze sector blijft belangrijk voor de vitaliteit en werkgelegenheid in de Achterhoek.

Commerciële dienstverlening

Een sector die goed is voor 10% van de totale werkgelegenheid en het meest bestaat uit kleinschalige bedrijven. Vooral bij de financiële dienstverleners gingen banen verloren, terwijl de categorieën 'overige zakelijke dienstverlening' en 'verhuur en handel onroerend goed' stijgen.

Transport

De meeste bedrijven zijn sterk afhankelijk van het productievolume in de Achterhoek (transport van grondstoffen en eindproducten). Enkele grotere bedrijven richten zich ook op transport buiten de regio. Een arbeidsextensieve sector, die geen motor is voor de Achterhoekse economie.

Non-profit

De afgelopen jaren heeft deze sector een sterke groei doorgemaakt, vooral de zorg. Oorzaken zijn onder meer de vergrijzing, een lifestyle waarin 'jong, gezond en mooi' centraal staan en de politieke aandacht voor de zorg. Belangrijk is dat ook bovenregionale instellingen zich vestigen zich in de Achterhoek vanwege de groene setting. Dit levert extra werkgelegenheid op.

Concluderend zien we dat de werkgelegenheid in de traditioneel sterke sectoren, de bouw en de industrie, constant afneemt. Dat heeft tot nu toe niet tot veel problemen geleid op de arbeidsmarkt. We moeten er wel voor waken dat, bij een aantrekkelijke conjunctuur, er voldoende ervaren, goed opgeleide en gemotiveerde arbeidskrachten zijn om weer in de industrie en bouw aan het werk te gaan.

Wat komt er op ons af?

TRENDS EN BELEID

Nu we de huidige economie van de Achterhoek in kaart hebben, is het zaak de toekomst te verkennen. Daarvoor nemen we eerst de dominante trends in economie en samenleving onder de loep. Aansluitend hierop beschrijven we het vigerend beleid.

TRENDS

Schaalvergroting

De Europese integratie, technologische ontwikkelingen en andere omstandigheden leiden tot een vergroting van markten. Schaalvergroting kan resulteren in kostenvoordelen voor grote producenten. Voor kleinere spelers is er steeds minder plek. Hun kansen liggen in niche-marketing: unieke producten of een superieure bediening van de klant.

Regionalisering

Als tegenreactie op de globalisering worden regio's met hun eigen karakter, producten, consumentenvoorkeuren en imago herontdekt. De Achterhoek kan zich versterken door in te zetten op haar kenmerken 'groen, rust, hoge industrialisatiegraad'. Promotie en opvijzelen van het imago zijn sleutelbegrippen.

Welzijn versus welvaart

Meer aandacht voor welzijn in plaats van welvaart: deze trend zal zich naar verwachting de komende jaren doorzetten. De milieuwetgeving is hier een voorbeeld van, maar ook op de gebieden van dierenwelzijn, landschapsbeleving en stedelijke vernieuwing zal dit zichtbaar worden. De waarde die wordt toegekend aan vrije tijd is een ander belangrijk element. Een relatief groot deel van de vrije tijd wordt ingevuld met toeristisch-recreatieve activiteiten. Kansen voor de Achterhoek.

Minder tijd, meer geld

Er komen steeds meer kinderloze tweeverdieners met een druk bestaan. De weinige vrije tijd die er is moet 'quality time' zijn.

Bij het weekend weg wordt naast het hotelarrangement ook een beautydag of winkelmiddag inbegrepen. Voor de recreatieve sector in de Achterhoek vertaalt dit zich naar meer korte vakanties en lange weekenden en producten met hogere marges.

Veiligheid, gezondheid en schoonheid

De maatschappelijke aandacht voor criminaliteit en veiligheid is groot. Voor burgers en bedrijven op zoek naar een woon- c.q. vestigingsplaats heeft de Achterhoek in dit opzicht goede papieren. De toenemende aandacht voor gezondheid en schoonheid leidt tot meer vraag naar (luxe) zorgproducten. Zowel private als non-profit instellingen profiteren hiervan. De Achterhoek moet zoveel mogelijk non-profit instellingen behouden en aantrekken, omdat die arbeidsintensief zijn en minder conjunctuurgevoelig. In Gelderland is het initiatief 'Health Valley Oost-Nederland' gestart. Voor de Achterhoek liggen er perspectieven als we bij dit netwerk weten aan te haken.

Vergrijzing

Misschien wel de belangrijkste trend voor de komende decennia. Mede door de relatief hoge migratie van jongeren is de Achterhoek nu al sterk vergrijsd. Door de vergrijzing zullen de lastendruk en de zorgbehoefte toenemen en zijn er minder arbeidskrachten beschikbaar. Dit zorgt in alle sectoren voor knelpunten. Mensen leven langer en willen deze tijd gezond en hoogwaardig doorbrengen: kansen voor de sectoren zorg en toerisme & recreatie.

BELEID

Hieronder gaan we in op de regionale beleidskaders die gevolgen hebben op de economie in de Achterhoek.

Triangle-concept

Het Ministerie van Economische Zaken legt in Oost-Nederland de prioriteit bij de verdere ontwikkeling van de kenniscentra in Wageningen, Nijmegen en Enschede: de zogeheten Triangle. Op basis hiervan ontwikkelden de provincies Gelderland en Overijssel een visie waarin de kansen in voeding (Wageningen), gezondheid (Nijmegen/KAN) en technologie (Enschede) worden gekoppeld. Rond deze drie centra worden clusters van instellingen en bedrijven gecreëerd: Food Valley, Health Valley en Technology Valley. De Achterhoek, liggend binnen het invloedsgebied van de Triangle, kan hiervan profiteren.

Bedrijventerreinen

Tot 2020 is er in de Achterhoek voldoende terrein voor het bedrijfsleven. Tot 2010 kunnen tijdelijke tekorten ontstaan, maar die zijn te verhelpen door nieuwe terreinen versneld te ontwikkelen. Om zo min mogelijk een beroep te doen op nieuwe open ruimte is de revitalisering van bestaande bedrijventerreinen belangrijk. Regionale Bedrijven Terreinen (RBT's) zijn bestemd voor bedrijven die niet lokaal ondergebracht kunnen worden en kunnen onderdak bieden aan bedrijven van buiten de Achterhoek. RBT Wehl bij Doetinchem is aangemerkt als bedrijventerrein en voor RBT Laarberg in Groenlo is planfase 2 in voorbereiding.

Infrastructuur

Het doortrekken van de Rijksweg 15/A18 is een van de speerpunten voor de ontwikkeling van de regio. De aansluiting met KAN/Twente levert namelijk grote voordelen op voor de bereikbaarheid. Daarnaast zou onder meer ook de regionale bereikbaarheid van Doetinchem verbeterd moeten worden.

Vrijkomende agrarische bebouwing

Namens de gemeenten heeft de Regio Achterhoek bij de provincie aangegeven dat het ontwerp streekplan moet worden aangepast. Daarin zijn er te weinig mogelijkheden om agrarische gebouwen in het buitengebied een andere functie te geven. Onder voorwaarden is de provincie bereid het ontwerp streekplan aan te passen, waardoor individueel maatwerk mogelijk wordt en de vitaliteit en kwaliteit van het buitengebied in stand worden gehouden.

Fijnstof

Vanuit Europa is Nederland op de vingers getikt omdat de luchtkwaliteit in sommige delen van ons land zich onder de toegestane norm zou bevinden. De Achterhoek heeft een redelijk hoge concentratie van fijnstof. Dit zou een belemmering kunnen vormen bij de realisatie van bijvoorbeeld nieuwe infrastructuur en bedrijventerreinen. Anticiperend heeft de provincie inmiddels diverse initiatieven opgezet om de luchtkwaliteit te verbeteren.

Reconstructie, natuur en water

Nu de agrariërs wegtrekken uit het natuurgebied, moet duidelijk worden vastgesteld wie nu verantwoordelijk is voor het behoud van het landschap dat buiten de beschermde ecologische hoofdstructuur (EHS) valt. De verschuiving van agrarische naar recreatieve en toeristische bestemming brengt ook de aanleg van betere infrastructuur, bewegwijzering en kleinschalige bezoekerscentra met zich mee. Met het oog op een duurzame economische structuur worden kleine bestaande bedrijventerreinen ingepast in de omgeving. Vrijkomende agrarische bebouwing kan geschikt worden gemaakt voor startende ondernemers. Dit betekent een belangrijke economische impuls voor het landelijk gebied.





Woningbouw

Kastelen, oude boerderijen, historische binnensteden en gebiedeigen architectuur zijn kenmerkend voor de Achterhoek. Grootschalige woningbouw zal in de toekomst uitsluitend gerealiseerd worden in Doetinchem. Maar ook de leefbaarheid en de centrumfunctie van de kernen moet worden gehandhaafd en waar mogelijk opgewaardeerd. Vernieuwing, inbreiding en renovatie met behoud van het eigen karakter zijn hierbij de sleutelwoorden.

Toerisme & recreatie

Het beleid in deze sector is onder meer gestoeld op het landelijke meerjarenprogramma 'Vitaal Platteland', waardoor we aanspraak kunnen maken op het Investeringsbudget Landelijk gebied. Vanuit de provincie Gelderland geeft de nota 'mooi dichtbij' inhoudelijke richtlijnen. Profilering is voor de Achterhoek een must omdat toeristen niet kiezen voor een provincie als vakantiebestemming, maar voor een regio. Thema's waarop we inzetten zijn kwaliteitsverbetering, plattelandstoerisme en cultuurtoerisme.

Gerichte keuzes maken

De hiervoor benoemde trends en beleidskaders hebben hun invloed op de ontwikkelingsmogelijkheden van de Achterhoek. Die zijn niet op elke plek hetzelfde. Zorgvuldig ruimtegebruik en behoud van landschappelijke kwaliteiten brengen prioriteiten en keuzes met zich mee. Ronduit positief is dat verschillende beleidsuitgangspunten goed aansluiten bij de trends.

Waar willen we naar toe?

SCENARIOKEUZE

Analoog aan RES I zetten we ook met RES II in op de speerpunten bouw en industrie (als te behouden sectoren) plus zorg en toerisme & recreatie (als groeisectoren). Daarnaast is er op basis van een SWOT-analyse gekeken waar nog verder accenten gelegd kunnen worden.

Zowel intrinsiek (normen en waarden) als feitelijk (fysiek) heeft de Achterhoek haar zaken redelijk goed op orde. In maatschappelijk opzicht (werkloosheid, drop-outs, files, huizenprijzen, etc.) presteren we beter dan het landelijk gemiddelde. De Achterhoeker hecht aan het bestaande. Voordeel hiervan is dat de oorspronkelijke kwaliteiten (bebouwing, natuur) behouden blijven, maar een nadeel is dat er minder vernieuwing plaatsvindt. De bescheidenheid van de Achterhoeker is er debet aan dat er te weinig gescoord wordt met de pluspunten van de Achterhoek.

We opteren voor een economische ontwikkeling die het karakter en de kwaliteiten van de Achterhoek ondersteunt. Dat kan door in te spelen op de sterke punten (kansen) namelijk betere promotie, aandacht voor arbeidsmarktvaartstukken en behoud van de gebiedskwaliteit. Zwakkere punten die verbeterd moeten worden zijn de innovatie in het bedrijfsleven en het aanbod aan voorzieningen.

Concreet zetten we in op 5 thema's:

1. Promotie en profilering

Doel: het beter vermarkten en onder de aandacht brengen van de sterke kanten van de Achterhoek. Door enerzijds het gezamenlijk optrekken van gemeenten, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen en anderzijds een

proactieve houding naar externe netwerken moet de Achterhoek eerder en beter kansen oppakken. We denken dan aan financiële middelen die vrijkomen en/of nieuw beleid dat kansen biedt.

2. Arbeidsmarkt en onderwijs

Zoveel mogelijk mensen aan het werk, de juiste mensen op de juiste plek bij bedrijven en organisaties, en een beroepsbevolking die voldoende is toegerust op toekomstige ontwikkelingen. Dat zijn de kernbegrippen bij dit thema. Dit vraagt om een nauwe betrokkenheid van het bedrijfsleven bij het onderwijs en een open, vraaggerichte houding van het onderwijs richting bedrijfsleven. De vrijblijvendheid van onderwijsinstellingen, bedrijfsleven, werkenden en werkzoekenden op dit gebied moet worden beperkt.

3. Kwaliteit

De Achterhoek kan haar sterke punten op het gebied van rust en ruimte, leisure en duurzaamheid beter benutten en beschermen. De duurzaamheid (=kwaliteit) van de nijverheid is al een bekend Achterhoeks item. Het landschap moet gekoesterd worden.

Voor de sectoren toerisme & recreatie en zorg is dit een direct concurrentievoordeel, terwijl het landschap indirect zorgt voor een aantrekkelijk omgevings- en vestigingsklimaat. Door te kiezen voor kwaliteit op meerdere fronten zet de Achterhoek niet in op massa (de breedte) maar op speerpunten.

4. Innovatie

Met uitzondering van een aantal grotere pionierende bedrijven bevinden Achterhoekse ondernemingen zich in de middenmoot op innovatiegebied. Toch ligt de regio maar op korte afstand van drie belangrijke innovatiecentra (zie Triangle). Een van de ambities is een betere aansluiting van het Achterhoekse bedrijfsleven bij de triangle-speerpunten. Daarnaast richten we ons onder meer op versterking van het ondernemerschap.

5. Voorzieningen

Een substantieel deel van de Achterhoekse voorzieningen (openbaar vervoer, zorginstellingen) is prima op orde. Zwakke schakel is echter de cultuur. De schouwburgen van Winterswijk en Doetinchem zijn cruciaal in dit kader, maar ook voorzieningen als bibliotheken en musea zijn van belang. Wil de Achterhoek nieuwe werknemers en bedrijven aantrekken, dan zullen de culturele voorzieningen verder ontwikkeld moeten worden. Cultuur kan zelfs een van de dragers van de Achterhoek worden. Vanuit een regionale benadering kan de Achterhoek als cultureel podium worden neergezet.

Op de volgende pagina's gaan we dieper in op de betekenis van deze ambities voor de vier speerpuntsectoren.



TOERISME & RECREATIE

De sector toerisme & recreatie is van evidente economische betekenis voor de Achterhoek.

Nu al hangt ruim 1 op de 20 Gelderse arbeidsplaatsen samen met toerisme & recreatie en we voorzien dat dit aantal nog zal groeien. De toename van werkgelegenheid in deze sector ligt in Gelderland fors boven het landelijk gemiddelde.

Goede uitgangspositie

De Achterhoek heeft een groot en gevarieerd toeristisch aanbod. De regio is vooral populair bij fietstoeristen, maar ook wandelaars en cultuurhistorische liefhebbers weten de weg naar onze regio goed te vinden. Dat blijkt ook wel uit de cijfers. Bij de favoriete binnenlandse toeristische bestemmingen neemt de Achterhoek de 9e plek in (in 2004 nog 11e) en het is een van de weinige regio's die in 2005 een groei van het aantal vakanties noteerde.

Trends en beleid

Van de trends die we voor in deze samenvatting presenteerden, is de **vergrijzing** wel de meest relevante. Een grote groep senioren leeft langer en gezonder en heeft het nodige te besteden. De wisselwerking met zorg biedt nog eens extra mogelijkheden: fit, gezond, zorg en toerisme liggen immers dicht bij elkaar.

De toenemende aandacht voor **welzijn** zal zich vooral doorzetten in de recreatie. De Nederlander verdient goed en wil zijn spaarzame vrije tijd kwalitatief hoogwaardig doorbrengen. Dit vertaalt zich steeds meer naar events: hoogwaardige producten en diensten die gebracht worden als onvergetelijke belevenissen. De recreatieve sector in de Achterhoek haakt nog onvoldoende aan bij deze trend, die grotere marges voor de ondernemer mogelijk maakt.

Andere belangrijke trends zijn de toenemende belangstelling voor het nabije (i.p.v. verre vakanties) en authenticiteit, wat leidt tot bijvoorbeeld natuurtoerisme, cultuurtoerisme en andere belevingsthema's.

Zowel op Europees, nationaal, provinciaal als gemeentelijk niveau is er **beleidsmatig** voldoende aandacht voor de ontwikkeling van toerisme en recreatie als nieuwe economische dragers van het platteland.

SWOT in het kort

Rustig, groen en authentiek zijn de bekende sterke punten van de Achterhoek. Het is voor ondernemers in de sector toerisme & recreatie wel zaak om voldoende in te spelen op de eisen van de moderne consument. Dat gebeurt nu nog lang niet altijd. Als dit een massale gewoonte wordt, kan in de Achterhoek de scheidslijn tussen 'authentiek' en 'oubollig' gevaarlijk dun worden. Innovatie en kwaliteitsgerichtheid blijft noodzaak. Ook is het kunst om meer bezoekers te trekken, zonder in te boeten aan het gevoel van authenticiteit en kleinschaligheid. Kansen liggen er vooral in de vergrijzing.

Ambities en strategie

De ambities voor het jaar 2010 zijn:

1. De Achterhoek blijft in de top 10 van binnenlandse vakantiebestemmingen.
2. Een bovengemiddelde werkgelegenheidsgroei in de sector toerisme en recreatie, voornamelijk te realiseren in de horeca.

Om deze doelstellingen te realiseren wordt ingezet op versterking van de bestaande ontwikkelingen ten aanzien van product, doelgroepen en promotie.

Wat **promotie en profilering** betreft zit de Achterhoek al op de goede weg. De verschillende (ook uitvoerende) organisaties binnen de regio zouden niettemin nog beter kunnen samenwerken en de promotionele pijlen kunnen ook gericht worden op Vlaanderen en nabijgelegen Duitse regio's. In deze groeisector kunnen in de toekomst veel nieuwe **banen** gecreëerd worden. Het Graafschap College is in 2001 al gestart met de opleiding toerisme en recreatie, maar ook het bedrijfsleven zelf moet verder professionaliseren.



Veel mogelijkheden liggen er voor vernieuwingen en **innovatie**, waarbij de aandacht uit moet gaan naar kwaliteit, samenwerking en productdifferentiatie. Op het vlak van **informatiemanagement** is er veel te winnen met de uitbreiding van internet als informatie- en boekingsstool. Wat de **voorzieningen** betreft verdienen de culturele voorzieningen aandacht, evenals de kwaliteit van de verblijfsvoorzieningen. Ook de kwaliteit, aanduiding en coördinatie van de verschillende routes zijn strategische speerpunten.

PROMOTIE EN PROFILERING	
Project:	Regionaal Spektakel Tour Achterhoek
Doel:	het verbinden van cultuurelementen en het aantrekken toeristen en dagrecreanten
Projecttrekker:	particulier initiatief
Betrokken partijen:	gemeenten, Kamer van Koophandel
Resultaat:	in de zomer van 2006 een theatertour, bij succes een uitrol naar de jaren erna
Tijdspad:	2006
Project:	Landelijke promotiecampagne Achterhoek
Doel:	promotie van de Achterhoek (TV, pers en bladen, beurzen, etc.) specifiek gericht op de recreatieve en toeristische sector, dat betekent gericht op het vergroten van de naamsbekendheid en het aantrekken toeristen
Projecttrekker:	ABT
Betrokken partijen:	toerisme & recreatie sector
Resultaat:	realiseren groei boven landelijk gemiddelde
Tijdspad:	2007

KWALITEIT	
Project:	NORT-project Fase II
Doel:	uitbreiding NORT-project gehele Achterhoek en Liemers. Naast ondersteuning aan horeca en logiesverstrekkers, ondersteuning aan dagrecreatieve bedrijven
Projecttrekker:	Kamer van Koophandel
Betrokken partijen:	RECRON
Resultaat:	continuering van het NORT-project: het bieden van concrete ondersteuning aan ondernemers in de T&R sector
Tijdspad:	2007-2010
Project:	Verbeteren structuur toeristische sector
Doel:	het verbeteren en optimaliseren van de samenwerking en inzet van financiële middelen binnen de toeristische sector
Projecttrekker:	Gemeenten (portefeuillehouders T&R)
Betrokken partijen:	ABT, RAL,
Resultaat:	efficiënte inzet financiële middelen en duurzame (financiële) oplossing
Tijdspad:	2006 - 2007

INNOVATIE	
Project:	Fase II Digitalisering aanbod (infozulen, themasites, koppeling externe databases, info-casting, boekingsfaciliteit, etc.)
Doel:	inzet van nieuwe ICT-mogelijkheden, modernisering van informatievoorziening, marketing en promotie op breder vlak en informatieverstrekking flexibel aanpassen aan wensen consument
Projecttrekker:	GOBT/ ABT
Betrokken partijen:	R&T sector (aanbieders verblijf en vermaak)
Resultaat:	maatwerk informatie- en routevoorzieningen 24hr/24hr, incl. reseverings- en boekingsfaciliteit
Tijdspad:	2007 - 2009

VOORZIENINGEN	
Project:	Uniformering toeristische objectbewegwijzering
Doel:	bevordering van regionale uitstraling en éénheid en aansluiting bij nationaal/ Europees bordensysteem
Projecttrekker:	RAL
Betrokken partijen:	Gemeenten
Resultaat:	plaatsing van Europese borden
Tijdspad:	2007
Project:	Haalbaarheidsonderzoek Knoop-puntensysteem fase I
Doel:	onderzoeken of het invoeren van een fiets-knoop-puntensysteem (al dan niet digitaal) haalbaar en gewenst is, bekijken van de afstemming (uitstraling van) de regionale route-structuur en aansluiting bij het nationale knoop-puntensysteem.
Projecttrekker:	RAL
Betrokken partijen:	Gemeenten, ABT
Resultaat:	go- no go beslissing om knoop-punten systeem in te voeren
Tijdspad:	2007

INDUSTRIE

Van alle economische sectoren is de industrie de meest brede en diverse. Onder de noemer 'industrie' is een veelheid aan vaak weinig met elkaar vergelijkbare activiteiten gebundeld. Gaat het goed met de industrie, dan gaat het goed met de economie. Want één baan in de industrie zorgt namelijk voor een andere baan in de dienstverlening of bij toeleveranciers.

Groei is noodzaak

Van oudsher is de industrie de dominante sector in de Achterhoekse economie. Ze genereert de grootste directe en indirecte werkgelegenheid en is de belangrijkste exportproducent. Kenmerkend voor de industrie is dat ze continu verweekeld is in efficiencyverbetering. In de maakindustrie neemt de productiviteit per werknemer constant toe. Voor hetzelfde werk zijn daardoor steeds minder mensen nodig. Dit impliceert dat, om de werkgelegenheid minimaal op peil te houden, de industriële sector moet blijven groeien. Stilstand is achteruitgang.

Trends en beleid

Ook in de industrie zal de komende jaren het effect van de **vergrijzing** voelbaar worden. Een grote groep werknemers zal de arbeidsmarkt verlaten. Dit noodzaakt een tijdige kennisoverdracht van de oudere naar de jongere generatie en voldoende instroom van nieuw capabel personeel.

De **globalisering** heeft een uitstoot tot gevolg van arbeidsintensieve industrieën naar Oost-Europa en Zuid-Oost Azië. Een andere factor van betekenis is de **automatisering**, die al vele jaren zorgt voor een afname van de werkgelegenheid.

De laatste jaren zijn er verschillende initiatieven ontplooid ter versterking van de Europese, nationale, provinciale en regionale economieën. De Europese Commissie heeft in 2004 het stoppen van de industrialisatie en verhoging van de industriële concurrentiepositie van de EU tot prioriteit benoemd. Ook andere beleidsvisies wijzen in

deze richting. Willen de industriële sectoren beter presteren, dan is **samenwerking en clustering** de aangewezen weg. Daarvoor moeten dan wel zowel de fysieke als digitale (lokale) bereikbaarheid verbeterd worden. Voor de uitwisseling van kennis en het leggen van contacten is immers een betrouwbare infrastructuur nodig. Om werkgelegenheid in de regio te houden zijn flexibiliteit in arbeid, lagere arbeidskosten per eenheid product, creativiteit en innovatie nodig.

SWOT in het kort

De Achterhoek heeft een relatief grote industriële sector met een internationale afzet, waardoor ze minder conjunctuurgevoelig is. Daarnaast is het arbeidsethos een sterke kwaliteit van de Achterhoek. Ronduit zwak daarentegen is het imago van de industrie. Via marketing en communicatie moet deze zwakte worden bestreden. Een belangrijke kans is de gunstige ligging t.o.v. Duitsland en de Triangle. Het steeds betere opleidingsniveau stelt bedrijven in staat hun tekort aan hoogopgeleid personeel te compenseren. Ook het tekort aan technisch geschoold personeel is een bedreiging. Succesvolle projecten als de Techniekdagen en VMBO-convenanten dienen dan ook voortgezet te worden.

Visie en ambitie

Voornaamste inzet voor deze sector is het behoud van werkgelegenheid en het keren van de dalende tendens.

Het **imago** van zowel de sector als van de technische beroepen moet verbeterd worden om een impuls te geven aan de sector. De jeugd dient geïnteresseerd te worden om vergrijzing tegen te gaan en er moet een goede afstemming zijn tussen arbeidsmarkt en **onderwijs**. Om goed personeel te kunnen aantrekken mag de kwaliteit van de **leefomgeving** niet uit het oog worden verloren. De Achterhoek zal daarnaast haar **innovatieve potentieel** beter moeten benutten. Innovatie kan zorgen voor groei van de sector, werkgelegenheid, verbetering van imago en kwaliteit. Last but not least is voor de sector de **infrastructuur** van belang. Bereikbaarheid van bedrijven is essentieel voor de ontwikkeling van de economie in de Achterhoek.



PROMOTIE EN PROFILERING	
Project:	Techniekdagen
Doel:	het vroegtijdig interesseren van jongeren (10 t/m 14 jaar) voor de technische sector waardoor meer werknemers in technische beroepen instromen
Projecttrekker:	VNO-NCW
Betrokken partijen:	Industriële kringen, VMBO scholen, praktijkscholen, ROC, POA en gemeenten
Resultaat:	2 techniekdagen per jaar in de Achterhoek
Tijdspad:	2008-2009

ARBEIDSMARKT	
Project:	Stage lopen en afstuderen in de Achterhoek
Doel:	Aantrekken van gekwalificeerd technisch hoger opgeleid personeel door stages en afstudeeropdrachten aan te bieden in de Achterhoek aan studenten van alle universiteiten in Nederland.
Projecttrekker:	ACT
Betrokken partijen:	Hogescholen, universiteiten en ondernemers
Resultaat:	stageplaatsen en afstudeeropdrachten die aangeboden en vervuld worden
Tijdspad:	2006-2009

Project:	VMBO-convenanten
Doel:	Verbetering aansluiting technisch onderwijs (VMBO) op het lokale bedrijfsleven en vergroting instroom leerlingen in het technisch onderwijs. Verbetering van de samenwerking tussen VMBO-onderwijs en bedrijfsleven
Projecttrekker:	VNO-NCW
Betrokken partijen:	Industriële kringen, VMBO scholen, praktijkscholen
Resultaat:	uitbreiding aantal gemeenten en scholen dat een convenant heeft gesloten
Tijdspad:	fase 1 2006-2007, fase 2 2008-2009

INNOVATIE	
Project:	Voorzetting van het ACT 2008-2009
Doel:	structurele samenwerking van het bedrijfsleven, opleidingsinstellingen en onderzoeksinstituten in het kader van kennisuitwisseling en innovatie
Projecttrekker:	ACT
Betrokken partijen:	Ondernemers en kennisinstellingen
Resultaat:	Het ACT wordt voortgezet, bij voorkeur als structurele activiteit
Tijdspad:	2007
Project:	Onderzoek centrale server
Doel:	onderzoek naar de mogelijkheden voor bedrijven in de Achterhoek om aangesloten te worden op een centrale server. MKB bedrijven kunnen hierdoor ondersteund en begeleid kunnen worden bij vragen of problemen
Projecttrekker:	VNO-NCW
Betrokken partijen:	ondernemers, aanbieders van ruimte op een centrale server
Resultaat:	bedrijven hebben de mogelijkheid, en zijn hiermee bekend, gebruik te maken van een centrale server
Tijdspad:	2006-2007

VOORZIENINGEN	
Project:	hulp aan ondernemers en overheid bij regelgeving en aanbestedingen
Doel:	Het bieden van hulp bij regelgeving aan ondernemers waardoor zij meer kennis krijgen van het omgaan met de regelgeving in Nederland
Projecttrekker:	Kamer van Koophandel
Betrokken partijen:	overheid en bedrijfsleven
Resultaat:	praktische informatie voor ondernemers, hetzij op papier hetzij digitaal
Tijdspad:	2007





BOUW

De bouwnijverheid is een van de belangrijkste sectoren voor de Achterhoekse economie. In de afgelopen jaren is het aantal bouwbedrijven weer toegenomen, hoewel minder snel dan de landelijke groei. In 2005 was de bouwnijverheid verantwoordelijk voor 10,4% van de totale werkgelegenheid in de Achterhoek.

Achterhoekse bouwbedrijven werken in heel Nederland. Dat is ook nodig, want het bouwvolume binnen de Achterhoek is natuurlijk maar beperkt. De ondernemers richten hun vizier ook steeds vaker over de grenzen. Daar staat de trend tegenover dat buitenlandse werknemers (met name Poolse) zich in Nederland vestigen.

Trends en beleid

De vergrijzing biedt kansen en bedreigingen. Kansen, omdat er voor de grijze golf nieuwe woonconcepten gerealiseerd moeten worden. Bij de bedreigingen denken we vooral aan de pensioengerechtigde vakmensen die uit de arbeidsmarkt stappen.

Schaalvergroting doet zich ook voor in de bouwnijverheid. Voor de vaak kleine bouwbedrijven een goede zaak, omdat zij zich kunnen onderscheiden met hun specialisatie. Een nadeel van kleinere bedrijven is dat ze buiten beeld blijven bij grotere opdrachten (bijv. Vinex locaties).

SWOT in het kort

Een prima arbeidsethos, vakmanschap en betrouwbaarheid zijn de sterke punten van de Achterhoekse bouwers, samen met een intensief klantencontact een goede prijs/kwaliteit prestatie. Zwakke schakels zijn het imago van de bouw en de gebrekkige kennis van aanbestedingen en regelgeving, waardoor kansen gemist worden. Samenwerking in bijvoorbeeld PPS constructies kan deze problematiek ondervangen. Het gebrek aan technisch geschoold personeel is een grote bedreiging.

Visie en ambitie

De belangrijkste ambitie is het behouden van de werkgelegenheid in deze sector. Het imago zal verbeterd moeten worden om de instroom van werknemers op peil te houden. Tijdens de vorige RES is in het onderwijs het succesvolle project 'Bouw Impuls' uitgevoerd: samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Op die route gaan we door. Ook het nieuwe project 'Leerlingbouwplaatsen' moet in dit perspectief worden gezien. Achterhoekse bedrijven leveren kwaliteit af en kunnen daarin de concurrentie zoeken met grote bouwbedrijven.

KWALITEITEN

Project:	opleidingsprogramma restauratie en renovatie
Doel:	opleiden van vakmensen die dreigen "uit te sterven". Voorzien in niche markt
Projecttrekker:	Graafschap College
Betrokken partijen:	Bouwend Nederland, Fundeon
Tijdspad:	2006-2008

ZORG

In de Achterhoek blijft de werkgelegenheid in de zorg nu nog iets achter bij de rest van Nederland, maar we zijn de laatste jaren bezig met een inhaalslag.

Uit de regionale kengetallen blijkt dat de zorgvraag tussen nu en 2030 met ruim 50% zal toenemen. Dit zou betekenen dat straks een kwart van de Nederlandse beroepsbevolking in de zorg zou moeten werken. Onhaalbaar natuurlijk. Vandaar dat de sector oplossingen voor deze problematiek moet zoeken in efficiency-verbeteringen, interne cultuurveranderingen, vermindering van de regelgeving en andere alternatieven.

Trends en beleid

Voor de zorg is de vergrijzing zowel een kans als een last. Door de toenemende zorgvraag zullen ook de kosten voor de gezondheidszorg stijgen. De behoefte aan gekwalificeerd personeel zal verder toenemen.

De laatste jaren is er veel sprake geweest van schaalvergroting (fusies en overnames) in de zorg, maar deze trend heeft zijn langste tijd gehad. Het rendement van de grootschaligheid laat namelijk in meerdere opzichten te wensen over.

De trend veiligheid, gezondheid en schoonheid is de zorg op het lijf geschreven. Door de groene leefomgeving, het opkomend toerisme & recreatie en zorg te combineren, kunnen nieuwe concepten ontstaan voor meerdere zorgdoelgroepen.

Arbeidsmarkt en WMO

Uit onderzoek van de Provincie Gelderland blijkt dat tot 2008 nog goed wordt voorzien in het stijgende aantal vacatures. Dit is toe te schrijven aan het hoge aantal schoolverlaters dat in de zorg gaat werken. Het is nog maar zeer de vraag of dit ook na 2008 ook zo zal zijn. Het opleidingsaanbod zal rekening moeten houden met de stijging van het aantal banen in de zorg.

Met de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) worden gemeenten verantwoordelijk voor de maatschappelijke ondersteuning. Gemeenten dienen een beleid te voeren waardoor alle burgers kunnen meedoen aan alle facetten van de samenleving. Al dan niet geholpen door vrienden, familie of bekenden. En als dat niet kan, is er ondersteuning door de gemeente. Doel van de WMO is een samenhangend beleid op het gebied van maatschappelijke ondersteuning en aanpalende terreinen. Dit zal ook zijn effect hebben op de al dan niet vrijwillige zorgverlening.

SWOT in het kort

De zorg is een groeimarkt die alle potentie heeft om als motor te dienen voor de Achterhoekse economie. Inmiddels is er al een aantal grote en sterke instellingen gevormd die de ambitie hebben om de zorg verder te ontwikkelen. Toch is er helaas niet altijd genoeg tijd en geld om de noodzakelijke innovaties mogelijk te maken. Deels is daarvoor ook een goede digitale infrastructuur nodig, die nu nog ontbreekt. Het tekort aan voldoende (competent) personeel is een belangrijke bedreiging. Kansen liggen er op het gebied van zorgbegeleiding (ook in het kader van de WMO) en in de extramuralisatie.

ARBEIDSMARKT	
Project:	Leerafdelingen in de zorg
Doel:	competentiegericht opleiden van leerlingen binnen de zorginstellingen
Partijen:	zorginstellingen, ROC Graafschapcollege, Sensire
Projecttrekker:	Graafschap College
Resultaat:	vorming van leerafdelingen in ziekenhuizen en zorginstellingen
Tijdspad:	2006-2007

INNOVATIE	
Project:	Zorg binnen ACT
Doel:	ook de zorginstellingen binnen de Achterhoek te laten profiteren van de contacten met de kennisinstellingen op het gebied van Technologie, Gezondheid en voeding. Tevens vormt dit centrum de mogelijkheid tot een verdergaande samenwerking tussen zorginstellingen en bedrijfsleven
Partijen:	ACT, zorginstellingen, kennisinstellingen, bedrijfsleven.
Projecttrekker:	ACT
Resultaat:	2 innovatieve projecten binnen de zorg via ACT
Tijdspad:	2006-2007

Visie en ambitie

De zorgsector wil de komende jaren zorgen voor een continue groei van de werkgelegenheid door zorgdiensten uit te breiden. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de ruimtelijke mogelijkheden en de sociale infrastructuur in de Achterhoek.

Werving en opleiding van personeel wordt een belangrijke opgave om het verwachte 'zorggat' te dichten. Aandacht voor nieuwe woonvormen, ruimtelijke ordening en (digitale) infrastructuur moeten ervoor zorgen dat de zorgvoorziening aansluit op de **toekomstige tendensen**. Een daarvan is de politieke inzet op meer maatschappelijke ondersteuning (familycare, friendscare), een andere is de toenemende kwaliteits-vraag van de consument. Die consument wil steeds meer leven alsof er geen beperking of zorgvraag is (reizen, recreatie, zorgtoerisme). Gezien de personeelskrachte zal **arbeid** efficiënter ingezet moeten worden. Dat heeft gevolgen voor organisatiestructuur, personeelsbeleid, behandelingsmethoden en informatievoorziening.

VOORZIENINGEN	
Project:	Leefbaarheid kleine kernen
Doel:	leefbaarheid kleine kernen vergroten door inzet van mensen met een beperking ten behoeve van vitale voorzieningen als een buurtsuper, postkantoor e.d.
Partijen:	Sensire, Zozijn, Estinea gemeenten (Regio Achterhoek), woningbouw, sociale werkvoorziening en Kamer van Koophandel, corporaties, Vereniging Kleine Kernen.
Projecttrekker:	Regio Achterhoek
Resultaat:	de ontwikkeling van een Achterhoek breed concept voor de revitalisering Kleine Kernen door een combinatie van zorg, politiek en woningbouw
Tijdspad:	start 2006 concept gereed eind 2006 uitrol 2006-2007-2008

VOORZIENINGEN	
Project:	Digitale ondersteuning in de zorg
Doel:	verfijning van de digitale infrastructuur, ontwikkeling van diensten via glasvezel
Partijen:	Zorginstellingen, Regio Achterhoek, Stichting Trent, bedrijfsleven
Projecttrekker:	Regio Achterhoek
Resultaat:	<ul style="list-style-type: none"> - verder uitrollen van de glasvezel-backbone in de Achterhoek - aansluiten van bedrijven en instellingen op de backbone - aansluiten van woonwijken en de ontwikkeling van een lokale dienstenstructuur - de oprichting van een ICT-platform waarin overheid en bedrijven gezamenlijke diensten via de backbone kunnen gaan betrekken, dan wel hun eigen gezamenlijke dienstenstructuur kunnen ontwikkelen
Tijdspad:	2006-2008
Project:	Wellness Centrum 't Hilgelo, Stroombroek of Slingepilas
Doel:	creëren van nieuwe zorgmogelijkheden en combinaties van recreatie en zorg
Partijen:	Recreatieschap, zorginstellingen, bedrijfsleven
Projecttrekker:	Recreatieschap
Resultaat:	totstandbrengen van een wellnesscentrum
Tijdspad:	2006



Hoe komen we daar?

ACTIEPROGRAMMA

In dit hoofdstuk geven we aan welke randvoorwaarden en acties nodig zijn om de hiervoor beschreven ambities waar te maken. Dit betreft voorwaarden en acties die niet specifiek aan de 4 speerpuntsectoren zijn verbonden, maar die een overschrijdend belang hebben.

Promotie en profilering

Iedereen is het erover eens dat de regio goed gepromoot moet worden. De kwaliteiten van de Achterhoek worden te weinig onder de aandacht gebracht, waardoor kansen onvoldoende benut worden. Na het verschijnen van RES II zal een concreet promotieplan worden opgesteld.

Arbeidsmarkt en onderwijs

Het werkgelegenheidsbeleid moet zich vooral richten op de structurele problemen: werk voor laag- en ongeschoolde werkzoekenden en het invullen van huidige en toekomstige technische en 'zorg' vacatures. De scholing van jongeren dient meer te worden afgestemd op de vraag van het bedrijfsleven; andersom moeten bedrijven nadrukkelijk participeren in opleidings-trajecten. Onderzocht wordt of het bestaande Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt nog 2 jaar kan voortbestaan. Ook zal er een website worden gelanceerd waar vraag en aanbod van de Achterhoekse arbeidsmarkt bij elkaar komen.

Kwaliteit

Natuur en landschap in de Achterhoek leveren een sterke bijdrage aan het vestigingsklimaat. Nu steeds meer agrariërs stoppen met hun werkzaamheden, vragen het beheer en onderhoud van dit landschap speciale aandacht.

Innovatie

Er zijn maar weinig Achterhoekse bedrijven die structurele relaties hebben met kennisinstellingen. Daarom wordt voorgesteld om een 'mini-Triangle' op

te zetten: Achterhoekse bedrijvencusters rond Technology, Food en Health. Deze clusters worden gekoppeld aan de drie Triangle centra.

Voorzieningen

Bij de uitvoering van een project zullen de 'trekkers' altijd zelf een financiële bijdrage moeten leveren. Daarnaast kan een beroep worden gedaan op subsidies en op private partijen. Alleen met de gemeenschappelijke inzet van middelen en mensen kunnen projecten van de grond worden getild. Binnen het SEO zou bewaakt moeten worden of de Achterhoek wel voldoende gebruik maakt van de verschillende fondsen. Andere belangrijke items onder de noemer 'voorzieningen' zijn de verrijking van het culturele aanbod en de tijdige beschikbaarheid van bedrijventerreinen.

Structurele inbedding/continuïteit

Een drietal succesvolle RES I projecten (Metaal Impuls, Bouw Impuls en Afstemming Bedrijventerreinen) is inmiddels structureel ingebed in het activiteitenprogramma van een organisatie. Bij twee projecten die inmiddels ook weer zijn opgenomen in RES II (Techniekdagen en VMBO convenanten) is dit nog niet gebeurd. In 2009 willen we deze activiteiten evalueren en bij gebleken succes ook structureel inbedden. Zo zorgen we voor continuïteit en verminderen we de kwetsbaarheid van een activiteit.

ACTIVITEITENPROGRAMMA

Nr.	Naam project	Sector	Projecttrekker
Promotie & profilering			
1	Promotie en profileringstrategie + acties	Sectoroverstijgend	Regio Achterhoek
2	Regionale Evenementen Achterhoek	Toerisme & recreatie	ABT
3	Landelijke promotiecampagne Achterhoek	Toerisme & recreatie	ABT
4	Techniekdagen	Industrie	VNO-NCW
Arbeidsmarkt			
5	Voortzetten POA 2008 + 2009	Sectoroverstijgend	Regio Achterhoek
6	Website vacatures/stages in de Achterhoek	Sectoroverstijgend	KvK
7	Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	Sectoroverstijgend	Graafschap College
8	Stage lopen en afstuderen in de Achterhoek	Industrie	ACT
9	VMBO-convenanten	Industrie	VNO-NCW
10	Leerafdelingen in de zorg	Zorg	Graafschap College
Kwaliteit			
11	Onderhoud natuur en landschap	Sectoroverstijgend	Regio Achterhoek
12	NORT-project Fase II	Toerisme & recreatie	KvK
13	Opleidingsprogramma restauratie en renovatie	Bouw	Graafschap College
14	Versterking Samenwerking	Toerisme & recreatie	Gemeenten
Innovatie			
15	Mini-triangle (bedrijvenclusters)	Sectoroverstijgend	Gemeenten
16	Benutten Europese subsidiemiddelen	Sectoroverstijgend	Regio Achterhoek
17	Fase II Digitalisering aanbod	Toerisme & recreatie	GOBT/ABT
18	Onderzoek centrale server	Industrie	VNO-NCW
19	Voorzetting ACT 2008-2009	Industrie	ACT
20	Zorg binnen ACT	Zorg	ACT
Voorzieningen			
21	Cultureel platform Achterhoek	Sectoroverstijgend	Gemeenten
22	Uniformering toeristische objectbewegwijzering	Toerisme & recreatie	RAL
23	Haalbaarheidsonderzoek knooppuntensysteem Fase I	Toerisme & recreatie	RAL
24	Hulp aan ondernemers en overheid bij regelgeving en aanbesteding	Industrie & bouw	KvK
25	Leefbaarheid kleine kernen	Zorg	Regio Achterhoek
26	Digitale ondersteuning in de zorg	Zorg	Regio Achterhoek
27	Wellness Centra	Zorg	RAL

Contactgegevens:

Stuurgroep RES

Dhr. B.J.H. Uffink

Regio Achterhoek,
portefeuillehouder
Economische zaken en
gemeente Winterswijk
gemeente Doetinchem
gemeente Aalten
gemeente Oost Gelre
gemeente Montferland

Dhr. O. van Dijk

Mw. T. Wikkerink-Klein

Mw. M. Frank

Dhr. W.A.R. Visser

Mw. S. Skolnick

Dhr. F. Atema

Dhr. J. de Boer

Graafschap College
VNO-NCW Midden
Kamer van Koophandel
Centraal Gelderland
VNO-NCW Midden

Dhr. G. Theeuwes

Werkgroep RES

Dhr. D.J.E. Lievers

Kamer van Koophandel
Centraal Gelderland
Kamer van Koophandel
Centraal Gelderland

Mw. M. Nouwt

Dhr. T. de Ruiter

Mw. F.J.J.D. Koster

Mw. K. Nillesen

Mw. C. Niezen

Dhr. J. Blok

VNO-NCW Midden
Regio Achterhoek
Regio Achterhoek
Regio Achterhoek
Regio Achterhoek /
SEO

Deelsector Toerisme & Recreatie

Dhr. J. de Boer

Kamer van Koophandel
Centraal Gelderland

Dhr. D.J.E. Lievers

Kamer van Koophandel
Centraal Gelderland

Mw. M. Nouwt

Kamer van Koophandel
Centraal Gelderland

Mw. K. Nillesen

Dhr. M. den Hertog

Regio Achterhoek
Gelders Overijssels
Bureau voor Toerisme

Dhr. W.R. van Hulstijn

Achterhoeks Bureau
voor Toerisme en
VVV Achterhoek

Mw. M. van Dillen

Dhr. J. Moorman

Dhr. P. Akkerman

Dhr. M. Maassen

Dhr. W. Evertse

Deelsector Industrie

Dhr. F. Atema

Dhr. T. de Ruiter

Dhr. A. Noordermeer

Dhr. G. Theeuwes

Dhr. R. Wolbers

Mw. T. Wikkerink

Dhr. L. Scharenborg

Dhr. J. Tiecken

Mw. D. Vriezen

Dhr. Th. Lammers

Dhr. M. Kors

Dhr. D. Charoïs

Dhr. Jousma

Deelsector Bouw

Dhr. T. de Ruiter

Dhr. R. ter Hoek

Dhr. J. ten Have

Dhr. H. Benthem

Dhr. H. Hegeman

Dhr. R. Gerritsen

Dhr. J.F.H.M. Klaassen

Dhr. J. van der Las

Recreatieschap
Achterhoek & Liemers
Plattelandshuis
Achterhoek-Liemers
Provincie Gelderland
RECRON
Koninklijke Horeca
Nederland

VNO-NCW Midden en
directeur GOMA
VNO-NCW Midden
VNO-NCW Midden
VNO-NCW Midden en
Philips Lightning
Winterswijk
OOST NV
gemeente Aalten
gemeente Berkelland
gemeente Bronckhorst
gemeente Aalten
Lovink
Kors Group
Cockerits
Bronckhorst High-Tech

VNO-NCW Midden
Bouwend Nederland
gemeente
Oude IJsselstreek
gemeente Doetinchem
WBC
Aannemersbedrijf
Gerritsen
Goldewijk
Bouwbedrijf
Klanderman

Dhr. E. Hamer

Dhr. E. Rots

Deelsector Zorg

Dhr. J. Blok

Dhr. O.E.T. van Dijk

Dhr. B.J.H. Uffink

Mw. F.J.J.D. Koster

Dhr. A.J. Bax

Dhr. W. Romijn

Dhr. P. Klaassen

Dhr. D. Plessius

De heer H.J.W. van de Kracht

De heer Baan

Dhr. T. Blom

Mw. Stegehuis

Dhr. Schuurman

Mw. M. van Dillen

Mw. Emaus

Dhr. H.G.T.M. Stoffels

Dhr. H.W. Born

Dhr. H. Bus

Dhr. R. Lautenbach

Hamergroep

Rots Bouw

Regio Achterhoek
gemeente Doetinchem
Regio Achterhoek en
gemeente Winterswijk
Regio Achterhoek
Estinea
Sensire
Stichting Zozijn
Marga Klompé
Stichting

IJsselkring

Zorgvilla Den Ooiman

Graafschap College

Menzis

NEDAP NV -

Healthcare

Recreatieschap

Achterhoek & Liemers

Regio Achterhoek

Reinoud Advies

gemeente Doetinchem

gemeente Doetinchem

gemeente Winterswijk

